

اشاره روزنامه رادیکال به نقش معماران ارمنی در امر تبدیل استانبول به یکی از زیباترین شهر های دنیا

چنگیز چاندار خبرنگار روزنامه "رادیکال" چاپ ترکیه در مقاله خود با اشاره به سهم غیر قابل ارزیابی فرزندان برجسته ملت ارمنی در امر تبدیل استانبول به یکی از زیباترین شهر های دنیا می نویسد که معماران ارمنی از لحاظ معماری برای استانبول امروزه کار غیر قابل ارزیابی انجام داده اند. چنگیز چاردار می نویسد - استانبول بی شک یکی از زیباترین شهر های جهان است. یکی از ویژگی های استانبول موقعیت جغرافیایی آن است. استانبول تنها شهر دنیا است که در داخل آن دریا وجود دارد. اما مجسمه های معماری به شهر استانبول زیبایی دیگری بخشیده اند. نویسنده مقاله با اشاره به اثر خانواده **پالیان** در معماری استانبول، ساختمان های احداث شده از سوی نمایندگان این خانواده را یک به یک نام میبرد.

یک جلد کتاب دیگر در مورد قتل عام

ترجمه ارمنی کتاب **شبهای تریکه** نوشته فیلیپ ویدلیین (مترجم پارگو شهبازیان) اخیرا چاپ شده و در اختیار خوانندگان قرار گرفته است. نویسنده کتاب آقای فیلیپ ویدلیین از تاریخدانان معاصر فرانسه میباشد. این کتاب تا کنون به زبانهای مختلف چاپ شده است. بجزه ارزش ادبی آن، این کتاب ارزش تاریخی فراوانی دارد. موضوع این کتاب به کشتارهای ارمنیان توسط سلطان ابدالحمید عثمانی در سالهای ۹۶-۱۸۹۵ و نژادکشی آنان در سالهای ۱۹۲۳-۱۹۱۵ مربوط میشود.

دیدار رییس جمهوری ارمنستان از تهران

تهران - سرژ سرکیسیان، رییس جمهوری ارمنستان برای شرکت در دومین جشن جهانی نوروز در صدر هیاتی وارد تهران شد.

به گزارش خبرنگار سیاسی ایرنا، سید محمد حسینی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از رییس جمهوری ارمنستان و هیات همراه وی در فرودگاه مهرآباد تهران استقبال کرد. در مراسم استقبال از سرکیسیان، ' روبرت بگلریان' نماینده ارمنه ایران در مجلس شورای اسلامی نیز حضور داشت. رییس جمهوری ارمنستان را در این سفر، وزیران امور خارجه و نیروی این کشور همراهی می کردند. سرکیسیان پس از ورود به تهران عازم تالار حافظیه در مجموعه فرهنگی - تاریخی سعدآباد شد تا به همراه رییسان جمهوری ایران، عراق، ترکمنستان، تاجیکستان و افغانستان در دومین جشن جهانی نوروز شرکت کند. نخستین جشن جهانی نوروز با حضور سران کشورهای ایران، تاجیکستان، ترکمنستان، افغانستان، عراق، مقام ها و وزیران دیگر کشورها هفتم فروردین ماه سال ۱۳۸۹ در تهران برگزار شد. نوروز چهارم اسفندماه سال ۸۸ با صدور قطعنامه ای از سوی مجمع عمومی سازمان ملل به عنوان یک آیین و جشن بین المللی به رسمیت شناخته شد. همه ساله بیش از ۳۰۰ میلیون نفر در نقاط مختلف جهان نوروز را جشن می گیرند.

گذرگاه مرزی نوردوز بین ایران و ارمنستان بازگشایی شد

به گزارش ایرنا، به دلیل ازدحام جمعیت و درخواست ورود به جمهوری ارمنستان از طرف اتباع ایرانی، این مرز از طرف کشور ارمنستان روز اول فروردین به مدت پنج ساعت بسته شده بود و هیچ گونه تشریفات اداری برای پذیرش اتباع ایرانی در این نقطه مرزی به انجام نمی رسید. دبیر شورای تامین شهرستان جلفا در گفت گو با خبرنگار ایرنا، با تاکید بر اینکه از سوی جمهوری اسلامی ایران و پایانه مرزی نوردوز هیچ مشکلی در این زمینه وجود نداشته است، تصریح کرد: طرف های ارمنی جلوی ورود اتباع ایرانی به این کشور را گرفته بودند. سعید بزرگر اظهارداشت: طرف های ارمنستانی دلیل این اقدام خود را تکمیل ظرفیت پذیرش گردشگر عنوان و اعلام کردند رواید برای اتباع ایرانی صادر نمی شود. وی اضافه کرد: ما موضوع را بلافاصله به وزارت امور خارجه اطلاع دادیم و این وزارتخانه نیز در سریع ترین زمان پیگیر موضوع شد تا اینکه پس از پنج ساعت دوباره این مرز برای رفت و آمد مسافران گشوده شد.

از روز ۲۷ اسفند ماه تا اول فروردین در مجموع ۱۲ هزار نفر ایرانی وارد خاک ارمنستان شده بودند. این تعداد مسافر به وسیله دو هزار و ۵۰۰ دستگاه خودروی سواری و ۱۲۰ دستگاه اتوبوس به کشور ارمنستان عازم شدند.

نخستین پرواز مشهد - ایروان انجام شد

مشهد - نخستین پرواز میان مشهد با کشورهای آسیای میانه ساعت ۲۲، ۲۶ اسفند ۸۹ از فرودگاه شهید هاشمی نژاد مشهد به مقصد ایروان پایتخت ارمنستان انجام شد. مسوول روابط عمومی اداره فرودگاه های خراسان رضوی در این زمینه به ایرنا گفت: این پرواز ساعت ۲۰ از ایروان وارد فرودگاه شهید هاشمی نژاد مشهد شده بود. احمد شیرازی افزود: نخستین مسافران این پرواز خبرنگاران ارمنستانی و رئیس شرکت هواپیمایی آرماویا که این پروازها را انجام می دهد، بودند. به گفته وی، این پرواز در شرایط کنونی هر هفته یکبار پنجشنبه ها از ایروان به مشهد و بالعکس انجام می شود. وی اظهار داشت: در صورت استقبال و افزایش مسافران این پروازها تا سه بار در هفته افزایش خواهد یافت.

نمایشگاه نسخ خطی فارسی و مینیاتورهای ایرانی در ایروان پایتخت ارمنستان

در موزه ماتناداران بیش از ۶۰۰ جلد نسخ خطی به زبان فارسی نگهداری می شود. مورخین، فلاسفه، متفکرین و رهبران مذهبی و تاریخی در قرون گذشته میراث فرهنگی و امانتی را به یادگار گذاشته اند که هم اکنون برخی از آنها در این نمایشگاه برای ارائه موجود است. هراچیا تامرازیان رییس موزه ماتناداران شهر ایروان نیز در این آیین با ابراز خرسندی از برپایی نمایشگاه نسخ خطی فارسی و مینیاتورهای ایرانی در این مکان فرهنگی گفت: این دومین بار است که نسخ خطی و مینیاتورهای ایرانی موجود در این موزه را به صورت جداگانه به نمایش گذاشته ایم. رییس موزه ماتناداران خاطر نشان کرد: نسخ خطی و مینیاتورهای این نمایشگاه، از بهترین نمونه های ادبی و هنری تمدن بزرگ ایران محسوب می شوند.

برگهایی از منابع غیر ارمنی در باره ارمنیان

ناظم الاسلام کرمانی، تاریخ بیداری ایرانیان - ج ۲ چ ۵ تهران ۱۳۷۶
ادامه از شماره پیشین بکوشش ادیک باغداساریان

کشته شدن پادشاه ارمنستان به دست ملکه سریان

در سنه ۱۲۹ قبل از میلاد، در حالتی که ارمنیه در تحت نفوذ «سلفکیان» بود، اگر هم از خود ارمنیه سلطانی چند روزی سلطنت می کرد ولی باج و خراج را به اسم «سلفکیان» می گرفت. تا آن که «آرشاک اول» سلطنت یافت و به طریق مدهانه و حصافت عقل رفتار کرد.

در سنه ۱۴۹ پسر او «آرشاک ثانی» سلطنت یافت و ممالک ارمن را استرداد نمود. برادر خود «فاغراشاک» را پادشاه کرد بر ارمنیه و رعایا در زمان این دو برادر در راحت و آسایش بودند. پس از او «آرشاک ثالث» در سنه ۱۲۷ قبل از میلاد پادشاهی یافت و قوانین عدل و داد را برقرار نمود. پس پسرش «ارضاشیش» را در سنه ۱۱۴ جانشین خود قرار داد و در گذشت و در زمان این پادشاه ارمنستان وسعت و قدرتی بی حد و اندازه بهم رسانید. فتوحات بسیاری نصیب این پادشاه گردید شهرهای فارس ضمیمه مملکت او گردید.

در مدت بیست و پنج سال سلطنت بر روم و فارس و ارمنیه کرد تا این که او را کشتند پسرش «دیکرانوس ثانی» در سنه ۸۹ قبل از میلاد سلطنت یافت. مانند پدرش کارهای خوب کرد و در زمانش چند شهر بنا شد. «نصبین» را پایتخت خویش قرار داد تا آن که بعد از ۵۴ سال سلطنت در گذشت و پسرش «ارضافاسط اول» در سنه ۳۵ سلطنت یافت و در زمان این پادشاه ارمن ضعیف گردید به حدی که جزیه به دولت رومان می دادند و باج خراج به دولت ایران. در سنه ۳۰ قبل از میلاد ارشام پادشاهی یافت و در زمانش ارمنیه بین پادشاه ایران و ارمن منقسم گردید و بیست و هفت پادشاه از ارمن و بیست و دو والی از طرف پادشاه ایران در ارمنیه فرمانروا بودند و هر یک در حصه خود.

فتح ارمنستان به دست اعراب

تا آن که در زمان خلیفه سوم «عثمان بن عفان»، لشکر عرب بر ارمنستان تاخت آورده رئیس لشکر «سلمان بن ربیعہ باهلی»، به امر «ولید بن عقبه» ارمنستان را فتح نمود و فرمانفرمایان عجم را از آنجا بیرون کرد و از یک طرف هم دولت یونان بعضی شهرهای آنان را تصرف نمود و آنان را ذلیل و خوار کردند. تا آن که دولت «باکراوونین» شروع شد و به واسطه اختلاف مسلمین و یونان و بعضی امراء عجم ارمنه با هم متفق شده «فاشود اول» در سنه ۸۵۹ بعد از میلاد بر تخت سلطنت نشست و هیچده پادشاه از این سلسله بر ارمنستان سلطنت کردند.

تا زمان غلبه اسکندر بر ایران همه وقت ارمنستان در تحت نفوذ و حمایت ایران بود. پس از اسکندر مدتی که ایران ملومک الطوایف بود ارمنستان مستقل گردید و لیکن باز در تحت حمایت ایران بودند، تا آن که در زمان غلبه عرب که بکلی مغلوب عرب بودند.

در زمان حجاج بن یوسف هم صدمات بسیار بر ارمنه وارد آمد و بین ذلت و ترقی و استقلال و تبعیت بود تا آن که در زمان سلاطین سلجوقیه که سنه ۱۰۴۹ بعد از میلاد باشد طغرل بیک ارمنستان را متصرف گردید و در زمان ملک شاه سلجوقی شیرازه سلطنت و ملیت ارمنه از هم گسیخت.

دولت روبینین

در سنه ۱۰۸۰ بعد از میلاد، تشکیل سلطنت روبینین در ارمنستان شد. «روبینین اول» در سنه ۱۰۸۰ به تحت سلطنت نشست. بیست و دو پادشاه از این سلسله در ارمنستان پادشاهی کردند. پنج نفر هم از لوسینیانیون بر ارمنیه سلطنت کردند. تا آن که در سنه ۱۳۷۳ بعد از میلاد سلطنت ارمنه از روی زمین منقطع گردید؛ چه در این تاریخ از طرف مصریها لشکری به ارمن حرکت کرد و از تاراج و نهب و قتل فروگذاری نکردند. بلدان ارمن را خراب و سرکشان را اسیر کرده بکلی نام سلطنت و دولت از ارمن برداشته شد.

فتح ارمنستان به وسیله شاه عباس

در زمان سلطان محمد فاتح و شاه عباس پادشاه ایران بین عثمانی و ایران در باب ارمنستان نزاعی واقع شد؛ چه سلطان محمد از ارمنه حمایت می کرد و شاه عباس در این واقعه و وقایع دیگر با سلطان محمد مخالف بود. تا آن که شاه عباس لشکری جرار به طرف ارمن سوق نمود و باقی مانده ارمنستان را محو و نیست کرد و متجاوز از پنج هزار نفر از بزرگان و اهل صنعت را به اسیری آورد و در نزدیکی اصفهان قریه ای موسوم به جلفا برای آنها عطا فرمود.

بقیه السیف به اطراف عالم پراکنده گردیدند. عده بسیاری به طرف عثمانی فرار کرده و متحصن به عثمانیها گردیده، در قسطنطنیه و بغداد توقف کرده و امر زراعت و فلاحت و تجارت مشغول شده و در عثمانی ترقی نموده در نظام عثمانی و امور دولتی وارد شده و صاحب درجات و مراتب عالیه گردیده. جمعیتی بسیار از ارمنه به طرف روسیه ملتجی شده و در گرجستان و قریم و بولینا و شهرهای دیگر منزل گرفته و در روسیه اجتماعات آنها بسیار و ترقیات فوق العاده برایشان حاصل گردید.

آن عده ای که به ایران آمده و در جلفا مسکن گرفته، در اوایل به صنعت و علوم معروف و کم کم در همه شهرهای ایران مستغرق شدند. تا آن که در زمان نادرشاه این جماعت اهمیت را به درجه ای رسانیده و لیکن بعد از کشته شدن نادر شاه به واسطه فتنه و اغتشاش ایران صدمه بزرگی به آنها رسید که اکثر آنها فراری شدند.

نفی و قتل ارمنه عثمانی به دستور سلطان

عبدالحمید

جماعت کثیری هم به تمسا و هندوستان مهاجرت نمودند و در آنجا به مدارج عالیه نایل آمدند. بالجمله این طایفه در هر مملکتی نام نیکی به خود جلب نموده و خود را محبوب اهالی آن مملکت نمودند. تا آن که در زمان سلطان عبدالحمید پادشاه عثمانی طرف سوءظن دولت واقع شده سلطان عبدالحمید حکم به طرد و نفی و قتل آنها داد. هر یک که توانستند خود را به طرف و گوشه ای انداخته عده ای هم به ایران آمدند. از آن جمله در عداد مهاجرین یکی پرنس دادیان بود که نگارنده آنچه را که از او شنیده به این رشته وصل می کند.

موسی بیک گرد برادر بحری پاشا، حاکم اسکندار پس از مراجعت از فرانسه کارهای زشت و فضیح از قبیل قتل و نهب و بی ناموسی و غیرها را در باره ارمنه ای که اسکندار متوطن و مشغول زراعت و فلاحت و تجارت بودند می کرد. هر وقت که به عزم شکار سوار می شد هر گاه شکاری هدف گلوله او نمی شد یکی دو تا از اطفال ارمنه را هدف گلوله می نمود.

ارمنه عرایض تشکی و تظلم به آستانه سلطان عبدالحمید عرض و ارسال داشته مفید نیفتاد. تا آن که به توسط قونسولهای خارجه متظلم و شاکی شدند. از سده سنیه خلافت امر به احضار موسی بیک صادر گردید که در اسلامبول او را به تحت محاکمه در آوردند و نود و شش نفر شاهد از مسلمانان و ارمنه با او وارد اسلامبول گردیدند.

حمایت بحری پاشا و معاونت اجزاء خلوت پادشاهی و حارصین سلطان امر را مشتبه نمود سلطان عبدالحمید از پرنس دادیان که آدم بی غرض و امینی بود و محل اعتماد سلطان، راپورت این امر را خواست. پرنس دادیان راپورت را این طور داد که : امروز طایفه ارمنه در مملکت عثمانی پراکنده و در زراعت و تجارت و خدمت به دولت مشغول ، برای خاطر یک نفر ظالم اگر چه برادر بحری پاشا باشد، شایسته نیست جمعی را از معدلت سلطان مایوس کرد. هر گاه معدلت سلطان موسی بیک را مجازات و کیفر ندهد، ارمنه شورش خواهند نمود....

در این اثنا پرنس دادیان برای فوت مادر زن خود (کنش) مسافرت به اطریش نمود. در غیاب او امر موسی بیک متقلب گردید، ظالم خادم و قلم رفت نود و شش نفر شهود را شاهد زور دانستند. حکم مجازات در باره شهود صادر گردید. بحری پاشا برادر خود موسی بیک را با چهل نفر سوار به طرف کوتاهییه حرکت داد.

کوجه باریک بود که فقط ارامنه در آن ساکن بودند؛ اما امروز خیابانی است با ساختمان‌های بلند که تنها چند ساختمان قدیمی آن که روزگاری قرار بود موزه ارامنه شود، به دست دانشگاه پردیس سپرده شد و باقی مانده است.

او به مهاجرت دسته‌جمعی ارامنه در سال ۱۹۴۶ از ایران اشاره می‌کند و ادامه می‌دهد: امروز در بخش اعظمی از جلفا فارسی‌زبانان زندگی می‌کنند.

از میناسیان درباره علت ماندنش در اصفهان و جلفا می‌پرسیم؛ در حالی که پنج فرزند او در آمریکا زندگی می‌کنند. می‌گوید: تاکنون دو بار به نزد آن‌ها رفته‌ام؛ اما برخلاف اصرارشان، برای ماندن به اصفهان آمده و گفته‌ام تا هستم و هست، جلفا را دوست می‌دارم و البته اصفهان را.

میناسیان از هر گوشه‌ای از اتاقش گفتنی‌ها دارد؛ در حالی که پشت ماشین تایپش می‌نشیند، ادامه می‌دهد: تاریخ جلفا را تا سال ۱۹۴۶، هاروتون دره‌وهانیان نوشته است و از آن سال تاکنون را من نوشته‌ام؛ اما می‌ترسم دیگر کسی نگارش این تاریخ را ادامه ندهد.

او ماشین تایپش را سال ۱۹۴۶ خریداری کرده و تمام نامه‌ها و نوشته‌هایش را به وسیله آن تایپ می‌کند. می‌گوید: دست‌ان می‌لرزد و وقتی روی کاغذ می‌نویسم، نمی‌توانم دست‌خط خودم را بخوانم.

آخرین کتابی که میناسیان می‌نویسد، درباره انجمن ملی زنان جلفاست. سه ویولن در گوشه‌ای از اتاق و کنار پنجره قرار گرفته است. لئون میناسیان در جوانی ویولن می‌نواخته و به گفته خودش، نوازنده خوبی بوده است.

او به نقاشی‌ای که از پدربزرگش کشیده، اشاره می‌کند و می‌گوید: من آن زمان، نقاشی، موسیقی، نجاری و... انجام می‌دادم؛ اما الان دیگر فقط می‌نویسم.

میناسیان در ذهنش این است که کتاب‌هایش را به ارمنستان بفرستد و در حالی که به همه آن‌ها افتخار می‌کند، می‌گوید: اگر به ارمنستان بفرستم‌شان، بهتر است.

میناسیان پس از بازنشستگی هربار مهمانی به منزلش می‌آید، به دنبال دفتر قهوه‌ی رنگی می‌گردد تا مهمان نام خودش را با تاریخ حضور در منزل او ثبت کند. در این دفتر نام ۵۰۰ نفر از جمله فیلم‌ساز، مستندساز، خبرنگار، نویسنده، دانشجویان رشته تاریخ و... را می‌توان دید. ما هم نام خود را طبق روال معمول در گوشه‌ای از این دفتر ثبت و امضا می‌کنیم.

صدای ماشین تایپ میناسیان هم‌زمان با شنیدن صدای ناقوس کلیسا در جلفا آرام می‌شود. جلفا یک سال تاریخی دیگر را آغاز می‌کند و امیدواریم این تاریخ به دست میناسیان نوشته شود.

ارامنه از سلطان مایوس گردیدند. تشکیل کمیته‌ها و انجمنهای سری دادند که شورش کنند چند روز بعد از رفتن موسی بیک سفراء خارجه متفقا" رفتند به عمارت سلطنتی و اصرار کردند که باید ثانی موسی بیک محاکمه شود امر صورت اهمیت را حاصل نمود. سابقه اعمال او را قونسولها تصدیق کردند و به سلطان رسانیدند که عدلیه اظهار غرض کرده است.

بالاخره سلطان عبدالحمید تلگراف کرد که موسی بیک را در بحریه مأخوذ و روانه داشتند. پس از محاکمه محکوم شد به نفی ابدی که در مکه متوقف و محبوس باشد. اگر چه شهود بری الذمه و ارامنه از سلطان راضی شدند. لیکن کمیته‌ها و مجامع سری برقرار بود و شروع به بعض اقدامات که مقدمه شورش بود شد.

پس از چند روز پرنس دادیان از اطیش مراجعت به اسلامبول کرد. بحری پاشا به سلطان عرض کرد که: محرک شورش ارامنه پرنس دادیان است و دلیل او همان راپورتی است که شش ماه قبل داد که اگر سلطان عدالت نکند ارامنه شورش خواهند نمود.

ادامه دارد

نویسنده ۹۰ ساله ۱۱۰ کتاب

خبرگزاری دانشجویان ایران - اصفهان سرویس: فرهنگ و ادب

صدای ماشین تایپ قدیمی فضای دو اتاق کوچک از خانه پیرمرد را پر کرده است. معلوم نیست انگشتانش ادامه تاریخ جلفا را تایپ می‌کنند یا پاسخ پیام‌های تبریک آغاز سال ۲۰۱۱ میلادی را؟

در دیوار یک خانه قدیمی در جلفا با تمام عکس‌ها و نقاشی‌ها که بر دیوارش نصب شده یا روی میز کار قرار گرفته‌اند، گویای بخشی از تاریخ این محله و زندگی ارامنه در اصفهان است.

منزل **لئون میناسیان**، نویسنده پیشکسوت ارامنه، به گفته خودش، شبیه یک موزه است که در آن می‌توان تاریخ جلفا را در لابه‌لای کتاب‌هایی که او از زندگی ارامنه نوشته است، جست‌وجو کرد.

به گزارش خبرنگار خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) در اصفهان، لئون میناسیان متولد سال ۱۹۲۰ میلادی است که امروز کارت‌های تبریک سال ۲۰۱۱ میلادی را بر روی میز کارش چیده است.

میناسیان در ابتدا ما را مانند شاگردان خود می‌پذیرد و می‌گوید: هرچه سؤال دارید و از هرچه نمی‌دانید، پرسید تا پاسخ‌تان را بدهم. اما حافظه این پیر ارمنی در پاسخ بسیاری از سؤالات، او را یاری نمی‌کند؛ ولی برای ناامید نکردن ما بلافاصله به کتاب‌هایش رجوع می‌کند.

او با اشاره به کتاب‌هایی که بدون هیچ نظم خاصی در وسط یکی از اتاق‌ها چیده شده است، می‌گوید: ۹۰ سال سن دارم و ۹۰ کتاب در خصوص ارامنه و جلفا به زبان ارمنی و ۲۰ کتاب هم به زبان فارسی نوشته‌ام.

میناسیان درباره کوجه جلفا می‌گوید: جلفا در اصفهان تا سال ۱۹۳۶ تنها یک

Թամար Փանոսյան Հայերեն-պարսկերեն առածանի زبانزدهای ارمنی-فارسی تالیف تمار پانوسیان

11-Մահեն անդին գեղ չը կա:

بالاتر از سیاهی زندگی نیست.

12-Մահը ան կու տա անն էլ մահ:

ترس برادر مرگ است.

13-Մահը մեծ ու փոքր չի հարցնում:

Մահվան առաջ ամենը հավասար են:

مرگ پیر و جوان نشناسد.

14-Մահը որ գալու լինի ձայն չսոված կը գա:

مرگ خبر نمی‌کند.

15-Ոչ մահին ճար կա ոչ էլ պատահարին:

آدمی را از مرگ چاره نیست.